

Medische mensentaal

NANON LABRIE

Een aanrader voor beginnende beroepsbeoefenaars in de zorg

Door de toenemende focus op het belang van patiëntgerichte zorg, zowel vanuit wetenschappelijk oogpunt als in de medische praktijk, hebben thema's als *medische taal* en *gezondheidscommunicatie* aan populariteit gewonnen. Dat uit zich in een verscheidenheid aan wetenschappelijke publicaties op dit gebied, door onderzoekers met een achtergrond in de communicatiewetenschappen, taalkunde, psychologie en geneeskunde. Studies tonen aan dat effectief taalgebruik en goede communicatie positieve invloed kunnen hebben op, o.a., de tevredenheid van patiënten (en artsen), patiëntemancipatie, het onthouden van medische informatie, besluitvaardigheid, therapietrouw, kwaliteit van leven en zelfs gezondheid. Er lijkt echter tegelijkertijd een aanhoudende kloof te bestaan tussen het taalgebruik van "medische mensen en gewone mensentaal over medische zaken". Het klassieke voorbeeld daarvan is het volhardend gebruik van jargon. Het is dan ook van groot belang voor de kwaliteit van de zorg dat niet alleen wetenschappers maar ook medische beroepsbeoefenaars zich bewust(er) worden van medische taal. *Medische Mensentaal* van Frans Meijman en Annelies Bakker (Uitgeverij Tijdstroom) speelt hierop in.

Frans Meijman (hoofddocent aan de afdeling huisartsgeneeskunde en ouderengeneeskunde van het Amsterdam UMC) en Annelies Bakker (coördinator voorlichting van het Epilepsiefonds) beogen met hun boek expliciet een brug te slaan tussen het taalgebruik van medische professionals en mensen buiten de zorg. Zij willen met hun leerboek beroepsbeoefenaars "aanzetten tot nadenken" over taal met betrekking tot "gezondheid, ziekte en zorg in publieke, groepsgerichte en interpersoonlijke communicatie." Hoewel de auteurs de termen *gezondheidscommunicatie* en *medische mensentaal* door elkaar heen gebruiken, richt het boek zich hoofdzakelijk op *taalgebruik* in medische, vaak interpersoonlijke, contexten. *Medische Mensentaal* beslaat een keur aan onderwerpen, waaronder *spreektaal*, *streektaal*, *jargon*, *kindertaal*, *verhullend en verlevendigd taalgebruik* en *toonsetting*. De stelling van de auteurs dat "[medische] taal en communicatie (ver)bindt" vormt daarbij het overkoepelende thema. Het boek is opgedeeld in twee delen. In het eerste deel (vier hoofdstukken) ligt de nadruk op de theorie, in het tweede (zeven hoofdstukken) op de praktijk. Daarmee ligt het zwaartepunt nadrukkelijk op de praktische component.

Het boek richt zich hoofdzakelijk op taalgebruik in medische, vaak interpersoonlijke, contexten

Medische Mensentaal is een handboek. Dat valt direct op. De overzichtelijke en fraaie vormgeving biedt de lezer duidelijke handvatten voor het bestuderen van de teksten. Elk hoofdstuk start met een korte opsomming van de hoofdpunten en eindigt met een concluderende samenvatting. De hoofdtekst is duidelijk afgescheiden van groene blokken in de tekst waarin concrete voorbeelden worden gegeven, wetenschappelijke achtergronden worden geschetst en oefeningen worden aangeboden. Dit maakt het boek zo praktisch – al sluiten deze verdiepende blokken niet altijd naadloos aan op de tekst (b.v. retorica, p. 164). De indeling met behulp van de kaders maakt dat zelfs de luie lezer de strekking van het boek goed kan volgen. Voor de aandachtiger lezer, die het boek in één ruk uit wil lezen, zijn de vele samenvattingen en

De lezer krijgt inzicht in (bijzondere) doelgroepen van gezondheidscommunicatie, zoals kinderen, laaggeletterden, slechthorenden en anderstaligen

herhalingen wellicht soms wat veel van het goede, maar hij of zij kan de losse kaders probleemloos overslaan. De auteurs geven immers zelf aan in het voorwoord dat "enige herhaling onvermijdelijk" is en dat "sommige onderwerpen op meerdere plekken aan bod komen", weliswaar "met andere accenten en in een andere context". "Dit maakt selectief lezen mogelijk" (p. 11).

Het boek is daarnaast zeer vlot geschreven. De auteurs zorgen er met hun schrijfstijl voor dat de lezer bij de les blijft. Dat past natuurlijk bij een boek over taalgebruik! Inhoudelijk maakt de grote variëteit aan onderwerpen die de revue passeren, dat de lezer goed wordt ingewijd in de belangrijkste thema's die spelen op het gebied van taal en communicatie in de zorg. De lezer krijgt inzicht in (bijzondere) doelgroepen van gezondheidscommunicatie, zoals kinderen, laaggeletterden, slechthorenden en anderstaligen. Ook zijn er in het boek lijsten opgenomen met voorbeelden van taalvariëaties binnen het medische domein, bijvoorbeeld verschillen tussen Vlaanderen en Nederland (*hartcrisis* versus *hartaanval*; *vol zitten* versus *zwanger zijn*) en tussen kinderen en volwassenen (*bulten* voor *borsten*; *piepie* voor *urine*), en van medisch geïnspireerde schuttingtaal, zoals *klier*, *zweetkees* en *takkewijf* (van *attaque*) – hoewel de gebruikte voorbeelden niet altijd even gangbaar zijn. Deze lijsten zijn praktisch, maar vooral erg leuk om te lezen.

Tegen het einde van het boek komen ook verschillende stijlelementen (metaforen, humor, ironie) en de kenmerken van beeld- en schrijftaal uitvoerig aan bod (illustraties, interactie tussen beeld en tekst). Opvallend is daarbij dat de focus daarmee wat verschuift van interpersoonlijke communicatiecontexten naar gezondheidscommunicatie in het algemeen. De onderlinge samenhang tussen de hoofdstukken lijkt daardoor wat gefragmenteerd. Doordat er in *Medische Mensentaal* – overigens doelbewust, omwille van de leesbaarheid – relatief weinig wetenschappelijke bronnen worden aangehaald, mist de meer ervaren gebruiker van gezondheidscommunicatie verdieping en onderbouwing. Wellicht had een overzicht van naslagwerken en referenties aan het einde van elk hoofdstuk dit kunnen ondervangen. Daarnaast ontbreken er soms verwijzingen naar relevante bronnen, bijvoorbeeld wanneer er (p. 136) wordt gesproken over "twee paden van informatieverwerking" (centraal en perifeer) en de grondleggers van het *Elaboration Likelihood Model*, Petty en Cacioppo, niet worden genoemd. Ook dit lijkt te verklaren door de praktijkfocus van het boek.

Al met al vormt *Medische Mensentaal* een zeer toegankelijke en vlot geschreven inleiding in het vakgebied van de medische taal en communicatie. Het boek laat beroepsbeoefenaars in de zorg kennismaken en, door middel van oefeningen en aansprekende voorbeelden, praktisch aan de slag gaan met het onderwerp. Het is handig dat het boek niet alleen als geheel, maar ook 'selectief' gelezen kan worden. Door het boek heen worden bovendien veel concrete tips gegeven. Voor de wat meer ervaren lezers – onderzoekers en praktijkbeoefenaars die bekend zijn met het onderwerp – is het boek wellicht minder geschikt. Het is maar de vraag of dat erg is. *Medische Mensentaal* is bedoeld als leerboek dat het belang van taal in de medische context in de kijker speelt en bruggen slaat tussen de taal van *medische mensen* en die van *gewone mensen*. Mijns inziens is het boek dan ook een *must read* voor iedereen die zich bezighoudt met, en zich voor het eerst wil gaan verdiepen in, de rol van taal in de zorg. Ten slotte weten we dat uitstekende zorg mede wordt bepaald door goede communicatie.

Frans Meijman &
Annelies Bakker,
Medische mensentaal:
Taal en communicatie
over gezondheid, ziekte
en zorg,
De Tijdstroom,
Utrecht, 2018,
ISBN 978 90 5898 322 0,
314 pp. Prijs: € 42,50.

Nanon H.M. Labrie is verbonden aan het Athena Instituut van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Contact: n.h.m.labrie@vu.nl